

Kaiser Kamilla (SZTE): Lexikai változások és nyelvhasználati attitűdök az udmurt nyelvben

Előadásom fókuszában az udmurt nyelvben megjelenő neologizmusok, orosz átvételek – melyek a két nyelv intenzív kontaktusa miatt kerülnek az udmurtba – valamint a beszélők hozzájuk fűződő viszonya áll. Az udmurt nyelvet Oroszország területén, körülbelül 250 000 fő beszéli, státusza veszélyeztetett (ROSSTAT 2022; MOSELEY 2010: 37–38), valamint gyakran alanya nyelvtervező folyamatoknak, nyelvújító törekvéseknek. Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy az udmurt beszélők miként viszonyulnak az így bekövetkező lexikai változásokhoz, illetve hogy tapasztalnak-e nyelvhasználati nehézségeket velük összefüggésben.

Bár az Udmurt Köztársaságban az orosz mellett az udmurt is hivatalos nyelvként van számontartva, a mindennapok realitásában a két nyelv nem egyenrangú, melyet jól példáz, hogy sok esetben már az oktatásban sem az ismeretátadás nyelveként, hanem csak különálló tantárgyként jelenik meg (KLUMPP 2022: 417). A nyelv megmaradásának érdekében ugyanakkor kiemelten fontos, hogy az alkalmas legyen a különböző nyelvhasználati színtereken való megjelenésre, mind a digitális, mind a valós térben. Ez motiválta például a *Találj ki új szót!* versenyt is, melynek során a beszélők egyéni szóalkotásaikat ajánlhatták a szókincs bővítésére.

Vizsgálatom elvégzéséhez kérdőívet állítottam össze, melyet online formában juttattam el az adatközlőkhöz. Ezáltal szerettem volna képet kapni arról, hogy az udmurt nyelvű kommunikáció során előforduló neologizmusok, valamint orosz átvételek milyen megítélés alá esnek a beszélők körében, lenne-e igényük a már meglévő új szavakon túl továbbiak létrehozására, valamint hogy vannak-e olyan területek, melyekkel kapcsolatban nehezebben fejezik ki magukat udmurt nyelven. Ezen felül demográfiai adatokat is gyűjtöttem, hogy így a válaszokat életkorra és lakóhelyre vetítve részletesebb következtetéseket tudjak levonni.

Az előadás során bemutatom a kérdőív felépítését, terjesztésének menetét, technikai részleteit. Ezt követően a válaszadók adatai – 99 fő egészen, 5 fő részlegesen töltötte ki az ívet – alapján ismertetem a kapott eredményeket, korosztályos és városi-falusi megoszlásban. Ezután áttekintem, hogy a beszélők mely témakörök kapcsán tapasztalnak problémákat, és hogy például ezen problémás témakörökben alkottak-e már saját neologizmusokat. A kutatás eredményei közül kiemelendő az a tendencia, miszerint a fiatalabb beszélők könnyebben elfogadják az orosz szavak használatát. Minden korcsoport egyet ért abban, hogy szükség van

udmurt neologizmusok létrehozására, egyedül a 31-40 év közöttiek fejeztek ki komolyabb ellenérzést az új szavakkal szemben.

A nyelvhasználók álláspontjának megismerése fontos összetevője lehet a további nyelvtervezési tevékenységek kialakításában, többek közt annak kapcsán, hogy az új szavak hogyan tudnak organikusan a nyelvbe illeszkedni, vagy hogy az orosz átvételek milyen mértékben jelentenek „vetélytársat” velük szemben az egyes új jelenségek megnevezésében. A kutatás során gyűjtött adatok így nem csak nyelv és a nyelvhasználók közti viszony egyes aspektusaira világítanak rá, de gyakorlati szempontból is hasznosnak bizonyulhatnak.

Irodalom:

Rosstat. Az állami statisztikai hivatal szövetségi szolgálata. [Федеральная служба государственной статистики.] (2022). *Összoroszországi népszámlálás 2020. 5. Kötet, Nemzetiségi összetétel és nyelvtudás. 4. Táblázat, Nyelvtudás és a népesség nyelvhasználata* [Итоги ВПН-2020. Том 5 Национальный состав и владение языками Таблица 4. Владение языками и использование языков населением.] https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/Tom5_tab4_VPN-2020.xlsx (Letöltés: 2024. 04. 25.)

Klumpp, G. (2022). Permic. In Bakró-Nagy, Marianne (főszerk.), *The Oxford Guide to the Uralic Languages*. Oxford University Press. pp. 471–472.

Moseley, C. (főszerk.) (2010). *Atlas of the World's Languages in Danger*. Third edition. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Találj ki új szót! verseny (udmurt nyelven) <https://udmurtlyk.ru/konkursy/malpa-vyl-kyl/tchoshatskon-syaryis> (Letöltés: 2024. 05. 12.)